

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — Poverjeništvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Františkanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pismen ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo list s članarino. Oglašje po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čeh. rač. 11.197. Telefon 3117.

K stabilizaciji prosvetne uprave in prosvetne politike — državni prosvetni program.

REZOLUCIJE KOMISIJE ZA IZRADU DRŽAVNOG PROSVETNOG PROGRAMA.¹

REZOLUCIJA O SKOLAMA.

A. Osnovne škole.

Brojni raspored osnovnih škola po zemlji je takó disharmoničan, da se mora što pre pristupiti jednom sistematskom otvaranju osnovnih škola. Osnovnoj školi se mora pokloniti više pažnje.

Da narodne mase u širim razmerama dođu do škole, treba preduzeti ove mere:

1. Pošto osnovne škole sa 4 razreda školovanja (kao završeno školovanje) ne odgovaraju cilju koji se od njih traži ni u pogledu psihološkog razvika ni u pogledu potreba naroda, to osnovne škole moraju trajati 8 godina, u dva tečaja: niži sa 4 i viši sa 4 godine.

2. Osnovna škola u nižem tečaju mora biti svuda jednaka.

3. Viši tečaj otvara se postupno, a nastavu udešavati prema mesnim prilikama i potrebama. S otvaranjem višeg tečaja početi još početkom nove školske godine.

4. Osnovnu školu treba prilagoditi lokalnim i nacionalnim potrebama.

5. U osnovnim školama višeg tečaja nastava se može vršiti u redovnom posećivanju škole, ili periodično; karakter škole mora biti praktičan i da odgovara prilikama i potrebama naroda. U njoj se mora proširiti i utvrditi stečeno znanje.

6. Za potpunu i skraćenu osnovnu školu treba propisati programe i izraditi potrebne knjige. (Ne zaboraviti dodati kod Narodnog Prosvetivanja i sreskim školama pri sreskim rasadnicama po svršetku više osnovne škole).

7. Treba naći puteve, da se siromašna i defektna deca školuju, kao što se mora voditi računa i o naročito obdarenoj deci.

B. Gradanske škole.

1. Gradanske škole se otvaraju u mestima s gušćim naseljem.

2. Da se rasterete gimnazije, da se zadovolji ekonomska želja i potreba da se deca sprema za život, treba odmah početi s obrazovanjem i otvaranjem gradanskih škola. Dosadašnje pak gradanske škole moraju se reformisati.

3. Prelaz iz gradanske škole u gimnaziju može biti samo kod dece odlične spreme i posle položenog ispita.

4. Koedukacija u ovim školama može biti po nuždi, inače moraju biti odvojene muške i ženske.

5. Cilj gradanskih škola je, da prema mesnim prilikama i potrebama kraja, sprema decu u smislu zanatskom privrednom, trgovačkom itd., a prema prilikama i ekonomskim smerovima. Budući da je to specijalna škola, to otežavati prelaz iz iste u srednje škole bez praktičnih smerova.

6. Prema smerovima tih škola treba spremati i nastavno osoblje, program i knjige.

7. Isti tipovi ovih škola imaju biti jednoliki u celoj zemlji.

B. Učiteljske škole.

1. Današnje učiteljske škole treba reformisati tako da se one podignu na 5 godina, s tim da se u prve 3 godine uče opšta znanja, a u ostale 2 stručna, s naročitim obzirom na prosvetni rad u narodu.

2. Učitelj posle 2 godine praktičnog rada mora položati ispit o učiteljskoj sposobnosti, na kome mora pokazati spremu za dalji rad u školi i van nje. Programe za ove ispite treba utancati i ujednačiti.

3. S obzirom na produžne i osnovne škole, kao i na narodno prosvetivanje, u učiteljskim školama da se naročito pažnja obrati privrednom obrazovanju kandidata.

4. Učiteljske škole treba da su po kulturnim centrima, internatski uređene, sa najboljim nastavničkim snagama, sa naročitim

povalasticama za nastavnike i dake. Dati im široke kompenzacije u kabinetima, ekskurzijama i dr.

5. Nastavnici vežbaonica uz učiteljske škole da budu svršeni učenici V. P. škole, i ove škole treba urediti i snabdeti sa najmodernijim sredstvima.

6. Uz učiteljske škole, kao vežbaonice, treba da budu niže, a po mogućstvu i više poljoprivredne škole.

7. Uz ženske učiteljske škole, pored vežbaonice, treba, kao vežbaonica u kućanstvu, da bude i domaćićka škola.

8. Učiteljske škole ne treba reducirati, jer ih nema dovoljno. Njih treba reformisati. Šta više, radi forsiranja osnovnog školovanja, pored reformiranja učiteljskih škola, treba njihov broj uvećati, ali one moraju biti u svakom pogledu savremene i dobro uređene.

G. Više Pedagoške škole.

Više Pedagoške škole treba da postoje i da se razvijaju u dva dvogodišnja tečaja. U nižem tečaju sprmaće se nastavnici za gradanske škole i sreske nadzornike, u višem za nastavnike učiteljskih škola i oblasne škotske nadzornike. Jedno je mišljenje, da se u višem tečaju spremaju samo pedagogi i da im se dađe u svima smerovima pedagoške nauke razvijeno obrazovanje. Ovi kandidati moraju imati i srednjoškolsku maturu. Drugo je mišljenje, da se u višem tečaju, pored pedagogije, daje stručno obrazovanje i iz ostalih predmeta pored pedagoških. Potreban broj kandidata prima se u Višu Pedagošku školu konkurzom, a pored toga dozvoljava se pohadanje škole kandidatima i o svome trošku.

REZOLUCIJA O SREDNJIM SKOLAMA.

1. Potrebne su srednje škole, koje će spremati omladinu za univerzitetske studije. Te srednje škole mogu biti potpune (osmo razredne) i nepotpune (četvororazredne). To je mišljenje preovladalo, iako je izneseno mišljenje da četvororazredne srednje škole nisu potrebne.

2. U diskusiji o tipovima srednjih škola, koje su nama potrebne, bilo je jednodušno mišljenje, da su nam potrebne klasične gimnazije, realne gimnazije i realke.

3. Iako treba da se zadrže sva ta tri tipa, ipak osnovni tip treba da bude realna gimnazija; klasične gimnazije i realke da se ostave onde gde ih narod traži i želi. Isticalo se s nekih strana da bi trebalo tim školama, naročito klasičnim gimnazijama, obratiti naročito pažnju, zadržati ih onde gde nema drugih srednjih škola, a ne samo onde gde ima još koja srednja škola.

Prema današnjem broju srednjih škola i potrebama kojima one imaju da odgovore, njihov broj ne samo što nije suvišan, već je u znatnoj meri nedovoljan, te bi svaka redukcija srednjih škola bila od nesumnjive štete po bitne prosvetne interese našega naroda. Naročito bi redukcija bila neopravdana, ako se ukinute srednje škole (niže) ne bi odmah zamenile stručnim školama (gradanskim i dr.), za kojima se takođe oseća velika potreba.

REZOLUCIJA O PRIVATNIM SREDNJIM SKOLAMA.

Otvaranje i izdržavanje srednjih škola može se odobriti i oblastima, okruzima, srezovima i priznatim korporacijama.

Uređenje tih škola i nastavničke kvalifikacije moraju odgovarati Zakonu o srednjim školama. Može se dopustiti i otvaranje privatnih srednjih škola, ali se pravo javnosti njima može dati tek posle pokazanog dovoljnog uspeha u radu.

Za narodne manjine otvoriće se samo državne srednje škole.

Ministarstvo će nastati da se ugled srednje škole zaštiti i od privatnih, nestručnih i čisto sasyim spekulativnih tečajeva, čiji osnivači samovoljno privrajaju naziv pojedinih vrsta srednje škole.

REZOLUCIJA O UNIVERZITETIMA.

Broj Univerziteta u zemlji nije prevelik, pa ga ne valja ni smanjivati, nego je, naprotiv, potrebno da se oni izgrade i da im se dadu na raspoložnje nužna sredstva za njihov rad, jer će se samo tako moći celokupna nastava i prosveta dići na stepen koji želimo, i jer će samo tako Univerziteti moći da izvrše svoj visoki zadatak i obavezu prema državi i narodu.

Univerziteti biće utoliko bolji što će biti viši opšti naš kulturni nivo, i ukoliko budu spremniji daci koji iz ranijih škola stupaju na Univerzitet.

U okviru svoje autonomije Univerziteti će preduzeti potrebne reforme, kako bi se što bolje organizovao rad na Univerzitetima u svim pravcima, dakle naročito samostalno obradivanje nauke od strane nastavnika, spremanje obrazovanih stručnjaka i negovanje naučnog podmlatka.

Posebnu će brigu voditi Univerziteti o prosvetivanju širih narodnih masa i popularizovanju nauke preko Narodnih Univerziteta.

UMETNIČKE SKOLE.

Umetničkih škola u našoj državi ima tri vrste:

1. Državnih 2. subvencioniranih od države, i 3. privatnih.

Državne umetničke škole su: Umetnička Akademija, Muzička Akademija, Glumačka škola u Zagrebu i Konzervatorijum u Ljubljani; subvencionirane od države su: Umetnička škola, Muzička škola i Glumačko-Baletska škola u Beogradu, zatim Muzičke škole u Sarajevu, Osijeku, Ljubljani i Mariboru; ostale su privatne.

Sve umetničke škole administriraju se po svojim posebnim statutima i pravilima. Na čelu škole stoji direktor, a nastavnici su profesori i učitelji, koji mogu biti i kontraktualni i eksterni. Broj nastavnika kreće se od 10—50, a broj učenika od 60—800. Nastavni plan i program su u duhu pojedinih statuta i pravila, koje odobrava Gospodin Ministar Prosvete. U školama postoje pripravnici, niži, srednji i viši tečajevi, zatim odseci za razne instrumente i nastavnički odseci, a učenici se primaju, bez obzira na ranije školske kvalifikacije, pošto prethodno polože prijemni ispit. Nastava je slobodna.

U interesu je nastave i umetnosti uopšte da se što pre podnese Narodnoj Skupštini na odobrenje Zakon o umetničkim školama u celoj zemlji, koji je izradilo Umetničko Odeljenje, i kojim će se pravilno regulisati postojanje i potreba ovih škola. Sem toga, opštim zakonom lakše bi se sproveo homogen nastavni program, omogućila bi se kontrola rada od strane države smanjio bi se broj često sumnjivih, privatnih učitelja, i stvorilo bi se jače budžetsko obezbeđenje.

SKOLE ZA ABNORMALNU DECU.

I. Da se pri Ministarstvu Prosvete osnuje jedno Odeljenje, koje će se baviti isključivo školovanjem abnormalne dece. Zadatak toga Odeljenja u glavnom da bude sledeći: 1. da se uspostavi i provede obavezna nastava za abnormalnu decu; slepu, gluhoonemu, slaboumnu i bogaljastu; 2. da se postara za obrazovanje slobodnog broja stručnog nastavnog osoblja za sve vrste pokretnih škola; 3. da prikuplja statističke podatke radi ustanovljavanja tačnog broja ove dece, kako bi se mogao utvrditi broj početnih škola.

II. Da bi Odeljenje u Ministarstvu moglo potpuno razviti i sprovesti ovaj rad, potrebno je da se organizuje jedan savetodavni komitet, sastavljen od predstavnika Ministarstva Prosvete, Ministarstva Socijalne Politike, Ministarstva Narodnog Zdravlja, Ministarstva Trgovine i Industrije i Ministarstva Poljoprivrede. Osim toga, da bi se iskoristilo i organizovao rad privatne inicijative na ovom polju, potrebno je da Odeljenje u Ministarstvu Prosvete bude u kontaktu sa svima humanim društvima, i sa svima socijalnim radnicima na ovom polju, i da sa njima saraduje.

III. Ministarstvo Socijalne Politike da vodi celokupan nadzor i upravu nad domovima, u kojima će biti smeštena abnormalna deca za vreme njihovog školovanja, a celokupna nastava za ovu decu da potpadne pod Odeljenje Ministarstva Prosvete.

ZANATSKO-TRGOVAČKA NASTAVA.

I. Opšte zanatske i zanatsko-trgovinske (šegrtske) škole.

1. Ne uzimati šegrte na zanat bez svršene osnovne škole.

2. Nastava u šegrtskim školama treba da se drži danju a ne uveče, kada su deca umorna i za duševnu apcepciju nesposobna.

3. U većim mestima raspodeliti razrede i odeljenja po profesijama, i pri nastavi obraditi pažnju na njihovu profesiju.

4. Kao nastavno osoblje zaposliti za opšte vaspitne predmete nastavnike osnovnih i gradanskih škola, a za stručne predmete samo stručno spremno nastavno osoblje.

II. Stručno-zanatske (obrtne) škole.

1. Otvarati takve škole u svim delovima zemlje, a struku odrediti po prirodnim potrebama dotičnog kraja.

2. Svaku školu snabdeti dobro uredenim radionicama, celokupnim potrebnim alatom i modernim mašinama.

3. Veći deo školskog radnog vremena provesti na praktičnom radu u radionicama.

4. Stručno nastavno osoblje materijalno obezbediti i postavljati samo prvoklasne sile.

III. Ženske zanatske (stručne) škole.

1. Izjednačiti nastavne programe i uvesti, pored ručnog rada, i opšte vaspitne predmete.

2. Kod umetnih vezova gajiti prvenstveno narodne motive iz svih krajeva zemlje.

3. Kod otvaranja novih škola prepuštati inicijativu i delimično izdržavanje škole mesnim ženskim korporacijama.

IV. Srednje tehničke škole.

1. Ne otvarati nove škole, dok se sve, što danas postoje, ne snabdeju dobro uredenim radionicama.

2. Materijalno obezbediti stručno nastavno osoblje i postavljati samo prvoklasna, stručna lica.

V. Dvorazredne trgovačke škole.

1. Otvarati ih prvenstveno samo za žensku decu.

2. Nastavu udesiti na praktičnoj bazi, a naročitu pažnju posvetiti stenografiji i daktilografiji.

VI. Trgovačke akademije.

1. Ne otvarati nove škole bez stvarne potrebe.

2. Nastavu udesiti tako da se što više približi stvarnim potrebama praktičkog života.

NACIONALNA I OPŠTA KULTURNA ORIJENTACIJA NAŠIH ŠKOLA.

Srednja škola, uz opšte obrazovanje i spremu za studije na visokim školama, mora dati i dobro gradansko vaspitanje u duhu narodnog i državnog jedinstva. Upućujući na što jače veze sa ostalim slovenskim narodima, ona će dovoditi omladinu u duhovnu vezu sa ostalim slovenskim, kao i sa najkulturnijim evropskim narodima, izučavanjem jezika tih naroda, u cilju upoznavanja njihove nauke i književnosti.

Toga radi, pored grupe nacionalnih predmeta, koji će činiti jezgro srednje nastave, i pored jednog slovenskog jezika (u prvom redu ruskog), koji će se predavati u najvišim razredima, treba pokloniti obilnu pažnju temeljom izučavanju i tuđih jezika. Od njih će se jedan (francuski) učiti od prvog, a drugi (nemački, engleski ili italijanski) od trećeg razreda srednje škole.

JEDINSTVO PLANA I PROGRAMA I DELIMIČNO OdstUPANJE PREMA PRILIKAMA I POTREBAMA.

Polazeći jednodušno od osnovnog zahteva narodnog jedinstva, koje se mora u svim školama saglasno negovati, tražilo se s jedne strane i jedinstvo svih planova i nastavnih programa u istim vrstama i tipovima škola, dok se s druge strane tražilo da se naročito u pitanjima programa odstupa od zahteva potpunog jedinstva u tom smislu da se pored jedinstvene osnovne note dopusti i neka diferencija. Ta je diferencija potrebna s obzirom na znatne razlike, koje postoje na pr. između sela i grada, između muške i ženske omladine, te s obzirom na razvitak prilika i potreba pojedinih krajeva naše velike domovine. Takva bi diferencija odgovarala i duhu zahteva savremene pedagogije i metodike nastave, iz kojih zahteva rezultira potreba detaljnijeg obradivanja bližih i poznatijih stvari i prilika, pored potpunog održavanja jedinstva u svemu što treba da bude zajedničko.

Predstavnici Slovenaca u Komisiji izrazavaju želju da se u slovenačkim osnovnim školama, gde treba da se vrši nastava pretežno na materinskom (slovenačkom) jeziku, ne forsira suviše učenje srpsko-hrvatskog jezika, dosta je ako se učenici slovenačkih osnovnih škola diferencijalno upoznaju sa srpsko-hrvatskim jezikom i nauče ćirilicu; ali ova nastava neka se daje tek u najvišim razredima osnovne škole. Na isti način, kao što se čini u slovenačkim srednjim i njima srodnim školama, neka se upozna i srpsko-hrvatska omladina sa glavnim osnovima slovenačkog jezika i kulture.

DUH NAŠIH ŠKOLA U NASTAVNOM I VASPITNOM POGLEDU.

Vaspitni rad, kao glavni zadatak škole, u znatnoj meri još uvek zaostaje za razvijanjem intelekta i stoga u školama prosečno

¹ Komisija za izradu stalnog državnog prosvetnog programa donela je izvesne rezolucije o mnogim prosvetnim pitanjima, i one se saopštavaju preko »Prosvetnog Glasnika« prosvetnim radnicima, da bi ih mogli proučiti i dati svoje mišljenje.

Ministarstvu Prosvete dobro će doći svako takvo mišljenje o ovim pitanjima, i stoga neka ih prosvetni radnici upućuju Nastavnom Odeljenju za Srednju Nastavu.

Ove rezolucije odštampane su i u nekim listovima i časopisima, ali se samo ovaj tekst ima smatrati za originalan. — (S. N. Br. 3.325 od 1. II. 1928. god.)

preovladuje memorisanje (učenje), reprodukcija naučne građe i mehaničko ocenjivanje ovakva znanja.

Iako srednja škola, kao priprava za naučni rad, naročito u višem tečaju, u stručne škole po svom praktičnom zadatku, moraju dati učenicima određeni krug znanja, opet je naročito važno da u svim školama treba posvetiti naročitu pažnju aktivnom radu učeničkom, ličnom proživljavanju i izradivanju. Razvijati ne samo razum nego i obrazovati osećanje i volju omladine, koja će tako zadržati što bogatiji i opširniji interes za prirodu i kulturni život ljudski i shvatiti smisao nauke uopšte.

U tom treba nazirati i ispravno shvatiti zahteve da se škola približi životu.

Prema ovome zadatku i cilju, treba u školi odabrati naučni materijal, te tako otkloniti preopterećenost učenika. Zatim, treba naročito pažnju posvetiti načinu obradivanja odabranog materijala (naročito metodičko-didaktički postupak).

U školi treba predavanje i ispitivanje po mogućnosti vezati a ocenjivanje treba da bude rezultat celokupnog rada učenikova u određenom odseku vremena.

U vezi s tim treba uzeti u obzir i mogućnost reforme ocenjivanja, tako da se uvede što manji broj opštih ocena.

Pri sastavu udžbenika treba posvetiti najveću pažnju u navedenom pravcu.

Opšte je mišljenje, da pored aktivnog rada u školi, nije ni potrebno ni pedagoški opravdano uvoditi zaključne ispite na kraju svake godine.

O zaključnom ispitu na kraju nižeg tečaja srednje škole bila su mišljenja podeljena.

Zaključni ispit na kraju višeg tečaja treba zadržati, ali treba pomisliti na to da se u dva poslednja razreda odlučno provede diferencijacija prema okolnostima, i da se prema potrebi pripravi za naučni rad uz primenu principa kompenzacije.

Odnose između škole i doma treba, prema poznatim načinima što više izradivati. Sav unutrašnji život škole, koji traži intenzivno lično zalaganje nastavnika za idealne ciljeve prosvetavanja i obrazovanja, bezuslovno traži da se materijalne prilike nastavnika tako urede kako bi se oni svome pozivu mogli posvetiti svom predanošću koja se od njih traži.

ŠKOLSKA HIGIJENA.

1. Nauka o životu i zdravlju, koja je potrebna svakom čoveku, treba da prođe u najšire slojeve naroda, i stoga treba da se nastava higijene uvede u sve škole, od osnovne do Univerziteta.

2. Higijenska nastava treba da počne već u nižem tečaju osnovnih škola, i to praktičnim primenama njenih principa, u obliku pouka na odabranim posmicama, pričama, popularnim higijenskim člancima, poslovicama i rečenicama, na osnovu podesnih slika, modela, tablica i dr.

3. Za viši tečaj osnovnih škola (produžnih), opetovnica, treba izraditi instruktivne, bogato ilustrovane knjige, u kojima će naučno-popularno biti prikazani najvažniji i najpotrebniji momenti iz higijene.

4. U srednjim školama neka se obraduje higijena na biološkoj osnovi u dva koncentrična kruga, i prema tome da se izrade podesni udžbenici. U ovima, uz ličnu higijenu, valja postepeno obradivati i principe komunalne, socijalne i rasne higijene, a u onima za više razrede valja uzeti i principe posle pedagogike i etike.

5. Za stručne srednje škole: građanske, učiteljske, trgovačko-privredne, bogoslovske i druge vrste, sa malim izuzetkom (s obzirom na buduće zvanje), isto što i za srednje škole.

6. Nastava higijene u osnovnim školama treba da se poveri učiteljima, a u srednjim i stručnim školama lekarima, sa naročitim osposobljenjem za taj predmet. Ovi lekari treba da budu ravnopravni sa profesorima srednjih škola, i da im je nastava higijene glavna njihova dužnost. Higijena neka se obraduje kao obavezan predmet u nižim, srednjim i stručnim školama sa 2 časa nedeljno u završnom razredu; u višim, srednjim i stručnim školama u jednom razredu sa 2 časa nedeljno, a u učiteljskim školama i bogoslovijama sa po 2 časa nedeljno u dva završna razreda.

7. Na Univerzitetima i, po mogućnosti, u Akademijama istoga ranga da se uvedu specijalne katedre sa potrebnim zavodima za pojedine grane higijene, naročito za rasnu higijenu. Profesori-kandidati dužni su da slušaju higijenu i da polažu ispit iz nje.

8. Uz teorijsku i praktičnu nastavu iz higijene potrebno je da se učenici upućuju na što intenzivniju negu i kulturu tela. Stoga valja težiti da sve škole dobiju kupatila, gimnastička vežbališta, igrališta, da prireduju igre, utakmice, ekskurzije i da neguju sportove.

NARODNO PROSVETAVANJE.

1. Uspešno prosvetavanje naroda može vršiti samo škola. Stoga valja posvetiti najveću pažnju osnivanju i izradivanju što većeg broja osnovnih i stručnih škola, i s tim u vezi što intenzivnijem organizovanju raznih prosvetno-stručnih tečajeva (poljoprivrednih, fizičko-higijenskih, domaćičkih i dr.).

2. Uzimajući u obzir zaostalo prosvetno stanje, kao i kulturno-socijalne potrebe današnjeg vremena, potrebno je rad narodnog prosvetavanja proširiti tako da se u što većoj meri iskoristi privatna inicijativa i akcija, koje se pokazuju u znatnoj meri kod pojedinaца, kao i u raznim organizacijama.

3. Potrebno je da u Ministarstvu Prosvete postoji naročito Odeljenje za Narodno Prosvetavanje, koje će, između ostalog rada,

napose voditi evidenciju o čitavom radu privatne ruke, ovaj rad koordinirati međusobno, kao i sa radom državnih ustanova.

4. Dosadašnji rad ovih ustanova, kao i rad centrale, koji se kretao u pravcu suzbijanja analfabeta, osnivanju knjižnica i otvaranju domaćičkih tečajeva, treba reformisati tako da se u prvom redu poveže rad istog pravca, koji se vrši po raznim Ministarstvima, kao Poljoprivrednom, Trgovini i Ind., Socijalne Politike, Narodnog Zdravlja, Vojske i Mornarice i dr.; zatim da se upravljanje tim radom koncentriše u Odeljenje za Narodno Prosvetavanje Ministarstva Prosvete.

5. Reformu dosadašnjeg rada na suzbijanju analfabeta treba provesti tako da se taj rad što više poveže sa ostalim prosvetno-vaspitnim radom (predavanjima, čitaonicama, knjižnicama i stručnim tečajevima, telesnim vežbanjima, poselima, zabavama i dr.), vodeći računa o tome da se veština u čitanju i pisanju, stečena u analfabetskim tečajevima, razvije i iskoristi za dalje samostalno obrazovanje.

6. Dosadašnji rad na osnivanju narodnih čitaonica i knjižnica treba oživiti spremanjem valjanijih knjižničara, a snabdevanje knjižnica provoditi tako da se veća pažnja posveti izboru knjiga, kao i da se, prema potrebi naroda, daju stručnjacima na izradivanje knjige koje će se uz prethodnu ocenu, davati knjižnicama i deliti narodu. O radu ovih knjižničara i čitaonica treba voditi evidenciju i učiniti državnu potporu ovisnom od toga rada.

7. Posvećujući zadatak Ministarstva Prosvete bio bi da pribavlja sredstva i učila, potrebna za narodno prosvetavanje, kao što su projekcioni aparati, kinematografi, filmovi i dr., i da tim sredstvima snabdeva pojedine institucije, ili da ih posuđuje, a s tim u vezi valja angažovati sposobne i okretno putujuće učitelje, koji bi sa ovim sredstvima prolazili kroz narod.

8. Dosadašnji rad na otvaranju domaćičkih škola i kurseva, koji su se pokazali kao podesno sredstvo narodnog prosvetavanja, valja proširiti, koncentrisati i povezati sa ostalim radom u tom smislu što će se viša domaćička škola u Novom Futogu kao i niže domaćičke škole, iz osnova reorganizovati, a što veći broj kurseva po izvesnom planu i programu otvarati. Za ovu vrstu rada valja što bolje spremiti i oduševiti narodne učitelje već u učiteljskim školama; pored toga valja odabrane učitelje slati na dalje obrazovanje u inostranstvo, da se za taj rad što bolje osposobe, a ujedno treba slati odabranu omladinu na školovanje u zavode za ovu vrstu rada.

9. Sav rad narodnog prosvetavanja treba što tesnije povezati sa radom narodnih osnovnih škola, koje treba da postanu zborna mesta ne samo dece, već i celokupnog naroda; pored toga valja nastojati da se osnivanjem narodnih domova vremenom stvore ustanove u kojima će se koncentrisati sav rad narodnog prosvetavanja.

10. Treba nastojati da se za rad na narodnom prosvetavanju zainteresuju i angažuju oblasne i sraske skupštine i odbori, kao i opštine.

11. Radu narodnog prosvetavanja treba da posluže i narodna pozorišta tako, da pored negovanja umetnosti, programski obraduju odabrana dela narodne i svetske dramatičke, i osnivanje putnih družina, koje će takođe raditi na prosvetavanju i umetničkom obrazovanju naroda.

12. Treba voditi računa i izdašno podpirati, materijalno i moralno, prosvetni rad u vojsci i dovoditi ga u sklad sa radom ostalih prosvetnih faktora, te i za ovaj rad davati potrebnu inicijativu iz Odeljenja za Narodno Prosvetavanje.

POZORISTA.

Za poslednje dve sezone državna pozorišta su ušla u hroničnu finansijsku krizu, usled opštih budžetskih restrikcija. Vrlo osetljiva pozorišna administracija, i s obzirom na umetničko-kulturne zadatke državnih pozorišta, i s pogledom na opštu finansijsku neuravnoteženost, zahteva izvesnu budžetsku stabilnost, kako se ne bi morao, od sezone na sezonu, menjati čitav umetnički program pozorišta. Međutim, koliko je teško doći do te stabilnosti pokazuje i fakt što se od sume od 34.965.383 Din, koliko je država trošila na sva pozorišta u budžetu za 1927./28. godinu, po novom projektu budžeta za 1928./29. godinu iznos svih kredita, koje država daje pozorištima, svega na 25.000.000 Din, što će reći da se od jedne do druge budžetske godine vrši restrikcija u sumi od 9.965.383 dinara. Jasno je da se život ovih umetničkih institucija ne može prilagoditi, bez fatalnih potresa, tako naglim promenama u njihovim finansijskim osnovama. Jer, ne treba zaboraviti da razvrstavanje personala u centralnim državnim pozorištima zahteva stalnost u kreditima za lične rashode, koji su u pozorištima i najveći. Uz to, važna je činjenica da se budžetska godina ne poklapa sa sezonskom, već ti periodični finansijski potresi padaju upravo u jeku sezone, u mesecu marta i aprila, kada se ugovorno osoblje ne može reducirati.

Zato, da bi se omogućio pravilan rad u pozorištima, što bi bilo korisno i po umetničke i po kulturne ciljeve ovih institucija, potrebno je:

1. Novim zakonom o pozorištima, koji je već izrađen, regulisati administrativno-finansijske odnose u pozorištima i unificirati status članova u svima pozorištima;

2. Odrediti stalnu godišnju subvenciju za sva pozorišta, koja se neće menjati od jedne budžetske godine do druge, i dopustiti pozorištima da troše prihod. Koliko je važna ova stalnost u subvenciji koju država daje

pozorištima, vidi se i po Zakonu o Narodnom Pozorištu u Beogradu, koji je izrično predviđao da državna subvencija ne može biti manja od 100.000 Din, i to je važilo za mnogo primitivniji i lakšu administraciju, koja je ranije postojala u pozorištu; i

3. Uprostiti izvesne odredbe u Zakonu o Državnom Računovodstvu, kako bi čitava administracija u pozorištu postala elastična i više odgovarala umetničkim potrebama.

REORGANIZACIJA PROSVETNE ADMINISTRACIJE.

1. Politika se ima odeliti od škola, i potom treba da prestanu lične promene, koje su uobičajene prilikom svake promene Ministara.

2. Administrativne oblasne prosvetne jedinice imaju se ujediniti u veća prosvetna tela, kojima treba dati zakonom određenu kompetenciju i odeliti ih od svake ingerencije Velikih Župana, te ih ostaviti direktno pod Ministarstvom Prosvete.

Ova šira prosvetna tela neka se zovu Prosvetni Inspektorati. Na čelu ovih stoji prosvetni inspektor, čiji odnos prema samoupravnim telima treba takođe zakonom urediti.

3. Neka se zakonom uredi da se prosvetni zakoni ne mogu menjati Finansijskim Zakonom a s ovim u vezi želi se da se pozovu članovi 42., 43. i 44. iz predloga Finansijskog Zakona za 1928./29. budžetsku godinu.

TELESNO VASPITANJE U ŠKOLI.

Načelno gledište. Veliki rat je porušio našu teritoriju, a pored toga je u mnogome pogoršao higijensku i zdravstvenu priliku, što se naročito oertava na krležavoj deci i omladini. Dužnost je države, društva i škole da učine sve, kako bi se ovo očajno stanje popravilo. Škola, pored znanja, treba da pokloni i više pažnje dačkom telesnom vaspitanju, i nikako se ne sme desiti da se telesno vežbanje i sport gone iz škole. Sportsko vežbanje može se umeriti, ali ne isključivati iz škole. Tekšno vaspitanje ima da obuhvati ovaj sistem odnosno pravac:

1. Sokolstvo, odnosno sistem telesnog vaspitanja Dra. Miroslava Tyrša, kao opšta baza i polazna tačka za celokupno telesno vaspitanje, u osnovnim, građanskim, srednjim i stručnim školama (muškim i ženskim), u Višoj Pedagoškoj Školi, na Univerzitetu, u vojsci i narodu.

Razlozi: Taj sokolski sistem je svestran, raščlanjen, metodičan, stvoren na osnovu nauke i obuhvata sve grane, vrste i načine narodno-vaspitačkog telesnog vežbanja, lake atletike kao i izleta, vežbanja i taborovanja u prirodi. Po njemu se vežbaju deca od 5 godina, i sistematski kroz sve godine, do duboke starosti.

Harmonična celina telesnog i duševnog vaspitanja, lepota, umetnost, sokolski, čisto narodni i borbeni duh, i vaspitni pravac ovoga, u svetu proslavljenog sistema, metodike i estetike odgovara potpuno našoj tradiciji i savremenim prilikama i potrebama naše omladine (muške i ženske), naroda i države.

Pored toga, a pošto je sokolstvo ustanova isključivo slovenska, ono stvara i potrebnu telesnu kulturu narodnu i slovensku, spašava stvarno sve Slovene, predstavlja i širi najveću ideju o slobodi, zdravoj i moćnoj budućnosti svih Slovena.

2. Redovna telesna nastava u osnovnim, građanskim, srednjim i stručnim školama, u Višoj Pedagoškoj Školi i na Univerzitetu vrši se najmanje dva puta nedeljno, a po naročitom rasporedu i propisima nastavnog plana i programa pojedinih škola. Nastava u učiteljskim školama ima da bude udešena tako da učenici tih škola, kao budući učitelji, budu stručno spremni i za nastavu telesnog vaspitanja u osnovnim i građanskim školama.

3. Ekskurzije sa pešačenjem, narodnim i viteškim igrama u polju, i to svake nedelje jedanput (subotom po podne). Pešačenje je najjeftiniji i najrasprostranjeniji sport, pritom najkorisniji za život, za vojsku i za harmonično i postepeno razvijanje tela. Pored narodnih i gimnastičkih igara zastupljena su i razna lako-atletička vežbanja, kao skakanje, trčanje, bacanje raznih predmeta itd.

3. a) Jednodnevne ili višednevne, što češće, ekskurzije, u vezi s nastavom geografije, prirodnih nauka, istorije itd., treba da budu izvodene tako da se što više vremena provodi u pešačenju i na vazduhu.

4. Skauti i ferijalni logori, koji traju do 6 nedelja po šumama, kraj reka ili kraj mora. Pod šatorom i kraj logorske vatre može se omladina efikasno nacionalno vaspitati. Vojne vlasti bi izlazile nasusret u pogledu donošenja namirnica itd.

Sokolski sistem, ekskurzije i logorovanje naročito su podesni za osnovne, građanske, srednje i stručne škole, kao i za Više Pedagoške škole i Univerzitet.

5. Sportovi su osobito preporučljivi za više razrede srednjih i stručnih škola, za Više Pedagoške škole i za Univerzitet, a najkorisniji su:

a) Razne takmičarske igre loptom, u kojima se razvija telo trčanjem, a oko gledanjem, i kojima se unapređuje vaspitanje u individualnoj i kolektivnoj disciplini. Te igre i utakmice ne treba progoniti, već sistematski umeriti tako da ne idu na uštrb nastave.

b) Laka atletika samo prema razvijenosti i nerazvijenosti. Stručni nastavnici mogu omladini preporučiti koje će vežbe praktikovati i dokle, kako bi se raznim vežbanjem ispravili razni nedostaci i kako bi se dobilo harmonično razvijeno telo posle kraćeg ili dužeg vremena.

v) Plivanje, skokovi u vodu, igre u vodi, veslanje leti, sankanje, klizanje na ledu i skijanje zimi vrlo su preporučljivi.

Nikako se ne sme preporučiti ni dopustiti jednostranost u pogledu telesnog vaspitanja.

Što se tiče stručnih nastavnika, treba za njih otvarati, prema potrebi, naročite državne stručne škole i kurseve. U nedostatku stručnih nastavnika mogli bi se angažovati i stručni nastavnici iz sokolskih ili drugih društava u mestu, ili da se uzmu iz drugih učitelja i nastavnika, ili najzad da se angažuju oficiri iz mesta; ovo naročito za ekskurzije, pošto oficiri imaju konje, a mogli bi izvoditi i druge interesantne vežbe.

Pri svemu tome treba obračunati naročitu pažnju na stvaranje higijenskih dvorana sa potrebnim spravama, letnjih vežbališta za telesno vežbanje i na samu higijenu, kako ne bi vežbe bile od šteta.

U nedostatku stručnih nastavnika za telesno vaspitanje treba da su učitelji i profesori bar toliko u tome i sami izvežbani da mogu kao razredne starešine obavezno da vode svoje đake na ekskurzije, ili da po podne izvide vežbe. Već prvog meseca imaće svoje pomagače i zastupnike među najboljim koji se prvi istaknu.

Detaljniju razradu ovoga pitanja treba poveriti naročitom odboru, ili ova mišljenja staviti na uvidaj drugim odborima, a naročito sokolstvu kao glavnom predstavniku telesnoga vaspitanja u državi.

MATERIJALNO STANJE NASHIŠKOLA.

Posle iscrpnog pretresa ovog pitanja Odbor jednoglasno potvrđuje: da je materijalno snabdevanje škola nedovoljno, i tako oskudno da škola ne može izvoditi ni svoje najosnovnije zadatke. Zgrada za osnovne škole nema nikako u dovoljnom broju, a njihovo snabdevanje od opštine vrlo je neuredno, i tek u vrlo retkim izuzecima može koliko-toliko zadovoljiti. Zgrade za srednje škole još su malobrojnije, i zato se i u Beogradu i u unutrašnjosti učenici prosto guše teskobnim i nehigijenskim zgradama, a na nekim mestima učenici i nastavnici izloženi su i nepotrebnjoj opasnosti u trošnim i ruiniranim zgradama. Školski nameštaj samo se izuzetno može naći u boljem stanju, a zbirke učila potpuno oskudevaju, ili su zastarele, nepotpune, ili su sastavljene bez sistema. Zbog svega toga nastava se izvodi nepotpuno, bez odeljnih obuke, na štetu i nauke i nastavnika i učenika. Često nedostaju i sredstva za redovne školske potrebe (ogrev, kancelarijski materijal i dr.) a nagrada nastavnicima ni izdaka nije dovoljna, da bi se oni mogli posvetiti isključivo nastavničkom poslu.

Zbog oskudice novčanih sredstava trpe i visoke škole, i taj razlog u prvome redu ometa i njihov rad, a uz to ubija ugled celokupnog rada na prosvetavanju omladine i spremanju nastavničkog podmlatka.

Članovi Odbora saglasni su u mišljenju da bi trebalo ostvariti jedan veliki investicioni zajam za podizanje školskih zgrada i za njihovo snabdevanje, a podloge za ovaj zajam imale bi se u dovoljnoj meri u velikim zakupima koji se danas plaćaju za privatne, vrlo nepodesne zgrade, u kojima su pojedine škole. Isto tako treba podići i sumu za nagradu svih vrsta nastavnika, kako bi nastavnički poziv bio što privlačniji, a uz to bi se za nastavnike stvorila mogućnost da pristojno žive samo od rada u školi. U tome slučaju, s pravom bi se mogao tražiti maksimum napora i puna odgovornost od svih nastavnika.

Da li da sve škole budu pod Ministarstvom Prosvete, ili da stručne škole budu pod svojim stručnim Ministarstvima?

Po ovom pitanju mišljenja su podvojena: jedno je mišljenje da bi trebalo da celokupna nastava bude pod Ministarstvom Prosvete, a da bi se obrazovala pojedina stručna odeljenja i odseci.

Drugo je mišljenje da samo strogo stručne škole ostanu i dalje u nadležnosti onih Ministarstava koja se bave dotičnom strukom, a iz ovih razloga: 1. što će samo tako biti osiguran presudan i uspešan uticaj stručnjaka u dotičnim školama; 2. što će samo u tom slučaju stručne škole koje su uvek skuplje od ostalih, moći biti normalno finansirane; i 3. što će samo u tom slučaju imati garancije da se stručnjaci, koji rukovode nastavom u stručnim školama, neće menjati tako često, kao što je slučaj u Ministarstvu Prosvete. Cela je pak Komisija saglasna s tim da se odmah uspostavi uža veza i saradnja između svih Ministarstava, koja se bave školom i narodnom prosvetom ma u kom obliku, i to na ovaj način:

1. Da se obrazuje pri Ministarstvu Prosvete veće u koje bi ušli svi šefovi odeljenja u Ministarstvu Prosvete, predstavnici svih Ministarstava koja održavaju razne škole, predstavnici nastavničkih udruženja i predstavnici glavnih kulturno-prosvetnih i privrednih organizacija iz čitave države. Ovo veće imalo bi zadatak da održava organsko jedinstvo celokupnog prosvetnog rada, da daje inicijativu za školske i prosvetne reforme i da o tome stavlja shodne predloge.

2. Da se što skorije reorganizuje Glavni Prosvetni Svet, i da se u njemu predvide i predstavnici poljoprivredne, zanatlijsko-trgovačke, higijenske i sportske nastave.

VERONAČNA NASTAVA.

Zahtevi crkvenih vlasti.

Plan i program.

1. Predstavnici crkvenih vlasti žele da se u svima srednjim i njima sličnim školama zadržati veronauka prema sadašnjem privremenom naučnom planu i programu u prečane

skim krajevima, i da se uvede i u ostalim krajevima otadžbine u istoj meri, ukoliko dosad nije bila uvedena, i to po dva časa nedeljno u svim razredima. Grada veronauke ostaje kako je prikazana u privremenom nastavnom planu i programu. U stručnim školama, u nižim razredima, žele da se uvede veronauka kao što je u razredima srednjih i njima sličnih škola. Na trgovačkim akademijama da se svake nedelje održi bar eksorta ili versko predavanje. Veronaučnu nastavu imaju vršiti sveštenici, i to: ili samostalne katihete ili sveštenici, koje će postavljati crkvene vlasti saglasno sa onim Ministarstvom pod koje škole pripadaju.

2. Crkvene će vlasti, s obzirom na spremu nastavnika-sveštenika, određivati između sposobnih i kvalifikovanih ona sveštenička lica koja, uz teološku spremu, imaju odgovarajuću spremu i u metodici i pedagogiji.

3. Isto tako žele crkvene vlasti da nadzor u religiozno-moralnom vaspitanju omladine imaju jedino crkvene vlasti, prema predhodnoj saglasnosti sa onim Ministarstvom pod koje dotične škole spadaju.

4. Udžbenici veronaučne nastave imaju se izraditi pod cenzurom crkvenih vlasti, a Ministarstvo će iste udžbenike propisati kao udžbenike dotičnih škola.

5. Sveštenicima koji nisu samostalne katihete, daće se pristojan honorar od časa.

ad 1. S obzirom na član i program, kao i na spremu nastavnika veronauke, nije niko od prisutnih članova Komisije u principu bio protivan potrebi veronaučne nastave u školama, ali se od strane nekolicine članova Komisije jako istaklo mišljenje da, zbog nedostatka školskih prostorija i potrebnog dobrog osvetljenja, zbog prenatrpanosti učenika, kao i zbog neminovne potrebe da se u srednje škole uvedu i novi predmeti, ne bi trebalo veronauku učiti u VII. i VIII. razredu; ovo utoliko pre što moralno vaspitanje učenika moraju davati i nastavnici svetovnih predmeta. Što se tiče veronaučne nastave u stručnim školama moglo bi joj se pomoći utoliko što će se uvesti svake nedelje i većeg praznika eksorta ili versko predavanje.

ad 2. Katihete, pored svoje stručne spreme, moraju imati i potrebnu pedagoško-metodsku spremu.

ad 3. U pogledu nadzora religiozne nastave bila su takode podvojena mišljenja: jedni su tražili da taj nadzor vrše crkvene vlasti preko svojih organa, a drugi su stajali na gladištu da taj nadzor vrši Ministarstvo preko svojih organa.

ad 4. Članovi Komisije su mišljenja da se udžbenici za veronauku imaju preurediti tako da odgovaraju dobu zrelosti omladine a naročito da se skrate time što će se izostaviti mnoge stvari koje ne spadaju u čisto versku nastavu.

Izrađeni udžbenici, u rukopisu najpre odobreni od crkvenih vlasti, slaće se Prosvetnom Savetu na konačno odobrenje.

ad 5. Sveštenicima, koji nisu katihete, davaće se honorari kao i nastavnicima svetovnih predmeta.

POLJOPRIVREDNA NASTAVA.

Poljoprivredna nastava u našem narodu, koji je u 80% zemljoradnik, može se najuspešnije vršiti i širiti: preko produžnih osnovnih škola (V. i VI. razred), preko zimskih poljoprivrednih škola i, najzad preko specijalnih (jednogodišnjih) i nižih (dvo-godišnjih) poljoprivrednih škola. Nastavnici pak za ove škole imaju se spremati: u učiteljskim školama, srednjim poljoprivrednim školama i poljoprivrednim fakultetima, te čemo se ovde dotaći sviju ovih škola:

I. Produžne osnovne škole.

1. U produžnoj (višoj) osnovnoj školi na selu treba da prevladuje poljoprivredna, a po varošima zanatsko-trgovačka nastava. Nastavni plan i program za ove škole na selu treba doneti u saradnji sa Ministarstvom Poljoprivrede i za škole u varoši sa Ministarstvom Trgovine i Industrije.

2. Svaka od ovih škola treba da ima školski vrt od 1 do 2 hektara zemlje, sa potrebnim objektima za očiglednu nastavu: tople leje, baštu, voćni rasadnik, sortiment voćaka i loze, lucerište, ratarski odeljak sa plodoredom, pčelarik, živinarik i dr. Kulturni plan i organizaciju ovoga vrta treba izraditi u sporazumu sa Ministarstvom Poljoprivrede, a odstupanja od ovoga plana moraju se vršiti u mestima gde su specijalne ekonomske prilike.

3. U početnim razredima muške produžne škole od poljoprivrednih predmeta treba učiti: ratarstvo, gradinarstvo, šumarstvo i svilarstvo, a u starijim razredima: stočarstvo, mlekarstvo, konzervisanje voća i povrća i zadržavanje. Predmeti: vinogradarstvo sa vinarstvom, voćarstvo sa preradom voća i ribarstvo učeće se samo u krajevima gde ima uslova za ove kulture.

4. U produžnim školama za devojčice treba među predmetima da dominira domaćinstvo: rad i rad u kući, održavanje čistoće, veština kuvanja, ostavljanje zimnice, odgajivanje dece, ručni rad i dr., a od poljoprivrednih predmeta: gradinarstvo, živinarstvo, mlekarstvo i svilarstvo.

5. Produžne škole moraju praviti što češće ekskurzije, naročito leti, u obližnje rasadnike, poljoprivredne škole, ugledna imanja i dr., a prilikom godišnjih ispita priredivaće se sa nagradama izložbe poljoprivrednih, zanatskih i ručnih proizvoda koje su učeni sami stvorili kod svojih kuća.

II. Zimske poljoprivredne škole.

1. Ove se škole imaju držati naizmenice u svakom selu jednog sresa, kad na njega dođe red. U prvi tečaj primaće se dragovoljni slušaoci od 16 god. starosti pa na više, bez

ograničenja. Predavanja sa što više demonstracija i slobodne diskusije drže se većinom uveče (po 2 do 3 časa) u zgradi osnovne škole, sudnice, zadruga ili drugde. Glavni predavači su poljoprivredni stručnjaci sa visokom, ili bar srednjom naobrazbom, ali sa sigurnom i ozbiljnom (najmanje trogodišnjom) praksom. S njima saraduju: mesni učitelj za opštu nastavu i lekar za higijenu, a eventualno veterinar i šumar svaki za svoju granu. Nastavni plan i program za ove škole, kojih još nemamo, propisao je Ministarstvo Poljoprivrede u sporazumu sa Ministarstvom Prosvete. Ova škola traje dve zime, i to svake godine od novembra, kada prestanu važniji poljski poslovi, do marta, kada počinju prolećni radovi, t. j. 3—4 meseca godišnje.

2. U drugi tečaj imaju se pozvati svi slušaoci koji su bili u prvom tečaju, jer je ovo nastavak prvog tečaja.

3. Država, odnosno oblasna samouprava, snosi troškove za nastavnike na ovoj školi, a selo, odnosno opština, daje lokal, poslugu, ogrev i osvetljenje. Nastavni objekti za ove tečajevne donose se iz obližnje poljoprivredne škole, rasadnika, državnog ili privatnog urednog dobra, a mogu se, po potrebi, vršiti i kraće ekskurzije po najbližjoj okolini.

4. Ovom školom rukovodi Mesni Odbor u dotičnom selu, sastavljen od poljoprivrednih nastavnika, učitelja, sveštenika i predstavnika opštine ili njegovog zastupnika.

III. Niže i specijalne poljoprivredne škole.

1. Niže poljoprivredne škole koje su pre rata bile trogodišnje, sada su pretvorene u dvogodišnje, u nameri da se radna snaga od seoske kuće ne oduzima na odveć dugo vreme, i da se kod svršenih učenika smanji ambicija da postanu gospodom. Da bi se pak dobilo više vremena za potpuno savlađivanje ranijeg stručnog gradiva, iz starog nastavnog plana za ove škole izostavljeni su predmeti opšteg obrazovanja: veronauka, geografija i istorija, računajući da se od ovoga dosta naučilo u osnovnoj školi. Ipak su u oba razreda zadržani i dalje: račun i srpsko-hrvatski jezik. U stručnom pogledu ove su škole podeljene na 3 tipa: ratarske, stočarske i vinodeljsko-voćarske škole. Ovakvih škola imamo svega 11 u celoj zemlji, a svaka škola ima svoje uzorno imanje od 30—60 hektara zemlje.

2. Specijalne poljoprivredne škole, čija nastava traje samo jednu godinu, osnivaju se u krajevima gde osnovna škola traje duže od 4 godine, te se sa novim učenicima može odmah preći na stručnu nastavu. U stručnom pogledu ove škole su još uže specijalizovane od nižih škola. One mogu biti: gradinarske, mlekarске, pletarske, vinarске, domaćičke itd. Njih imamo 14 u celoj zemlji, i svaka škola ima svoje imanje od 30—60 hektara zemlje sa potrebnim objektima za specijalnu nastavu.

Ko svrši specijalnu poljoprivrednu školu može se upisati i II. razred niže poljoprivredne škole.

Broj nižih i specijalnih poljoprivrednih škola treba povećati samo do mere da svaka oblast dobije po jednu ovakvu školu, jer će oni zavodi biti sigurni oslonac i baza za snabdevanje sredstvima i personalom za organizaciju zimskih poljoprivrednih škola u zračnim pravcima.

3. Svih 25 nižih i specijalnih škola, skorašnjom Uredbom o prenosu poslova na oblasne samouprave, predate su oblasnim odborima na dalje održavanje i raspolaganje, što može biti kobno za ove škole, jer naše mlade oblasne samouprave još nemaju dovoljno ni svojih finansijskih sredstava ni stručne kompetencije, a često ni dovoljno razumevanja ni interesa za ovu vrstu nastave. Ove bi škole trebalo povratiti državi i zadržati na državnom budžetu, pa ih najradikalnije reorganizovati i stvoriti jeftinijim i efikasnijim za širenje poljoprivredne propagande.

IV. Srednje poljoprivredne škole.

1. U ove se škole primaju učenici sa 4 razreda gimnazije bez prijemnog ispita, ili sa svršenom nižom poljoprivrednom školom, ali posle položenog prijemnog ispita. Školovanje traje 4 godine, od kojih 3 godine su za teorijsku nastavu u školi, a četvrta godina se provodi na organizovanoj praksi van škole posle čega se polaže završni ispit. Takvih škola imamo svega 3: u Valjevu, Križevcima i Mariboru.

Cilj je ovih škola da daju kandidate za poljoprivredne činovnike II. kategorije: učitelje poljoprivrede, sreske ekonomе, putne nastavnike i dr.

2. Nastavu bi u ovim školama trebalo od 4 godine produžiti na 5 godina, ako se to

isto učini i sa učiteljskim školama. Veronauka sa latinskim u ovim školama se ne predaje, a i ne treba.

3. Broj ovih škola ne treba povećavati, jer je dovoljan.

V. Poljoprivredni fakultet.

1. Dva poljoprivredna fakulteta (Beograd i Zagreb) daju poljoprivredne inženjere, koji se mogu upotrebiti za nastavnike sviju škola poljoprivrednog karaktera samo bi pre postavljanja ovih inženjera na ozbiljnija i odgovornija mesta od njih trebalo tražiti bar 2 godine poljoprivredne prakse. Za ovo su najpodesnije: sve poljoprivredne škole, državna ugledna dobra, ergele, privatni veleposedi i dr.

2. Nedostatak je kod ovih lica, kad se upotrebe za nastavnike ili putne učitelje, što nemaju nikakve spreme iz pedagogije i metodike. Ti bi predmeti morali biti uneseni u program ovih fakulteta, a za one agronome koji su već svršili školu organizovati državne kurseve iz ovih predmeta.

3. Oba su nam poljoprivredna fakulteta potrebna, samo ih treba potpuno izgraditi.

VI. Učiteljske škole.

1. Pošto učiteljske škole imaju davati učitelje i za produžne (više) osnovne škole, gde treba da prevladuje poljoprivredna nastava, to se budući učitelji imaju osposobiti i za ovaj posao. To se pak može postići na dva razna načina:

A. Da učenici učiteljskih škola prve četiri godine provedu u tim školama, učeci, pored ostaloga, samo pripreme predmete za poljoprivredu: botaniku, zoologiju, fiziku, hemiju, geografiju (poznavanje zemljišta); posle slednju pak godinu imali bi muškarcima provesti na imanju i u internatu naših poljoprivrednih škola, gde bi im se pre podne držala teorijska nastava iz svih stručnih poljoprivrednih predmeta sa pedagoškim vežbanjima sa decem iz ovih škola, a posle podne bi provodili u praktičnom stručnom radu na školskom imanju. U svih 25 poljoprivrednih škola moglo bi se primiti od 500—600 preparandista godišnje na ovakav tečaj. U krajnjem pak slučaju ovaj bi se tečaj mogao svesti i na pola godine. Program rada na ovom tečaju imao bi se sastaviti sporazumno između Ministarstva Prosvete i Poljoprivrede.

B. Ako je ovo nemoguće, onda bi trebalo stručne poljoprivredne predmete (ratarstvo, gradinarstvo, šumarstvo, stočarstvo, mlekarstvo, pčelarstvo, živinarstvo, svilarstvo, preradu voća i povrća i zadržavanje) predavati po navedenom redu u svim razredima učiteljske škole, i to po četiri časa nedeljno, a svega sa 20 časova u svih pet razreda, s tim da svaka učiteljska škola dobije po jedno, sistematski organizovano, poljsko dobro, ukoliko ga sada nema, snabdeveno svima potrebnim objektima za očiglednu poljoprivrednu nastavu, tako da i sami učenici imaju delimično udela u njegovoj organizaciji i obrađivanju. U ovom slučaju neophodno je potrebno da svaka učiteljska škola za stalnog nastavnika poljoprivrede uzme po jednog agronoma, koji je svršio poljoprivredni fakultet i položio profesorski ispit iz ove grupe predmeta. Ovaj bi nastavnik mogao predavati i neke predmete iz prirodne grupe, da bi dopunio zakonski broj časova, a on bi, pored toga, imao upravljati školskim imanjem i voditi eventualno računa o ishrani učenika u internatu ili menaži, ako ih dotična škola bude imala.

VII. Bogoslovije.

Isti predlog kao i za reorganizaciju rada u učiteljskim školama.

LJUDEVIT STIASNY:

Prevedba učiteljskih kronskih upokojencev na dinarsko pokojnino.

Po mnogoletnih prošnjah je bila v letu 1927. končno izdana naredba glede prevedbe učiteljskih kronskih upokojencev na dinarsko pokojnino, od katere so pričakovali vsi kronski upokojenci izdaten pobjljšek. Kronski upokojenci so hiteli predlagati prošnje za prevedbe in ne dolgo potem so dobili prevedbene dekrete na dinarsko pokojnino. Zaman so pa potem čakali mesece in mesece na nakazitev izboljšane pokojnine. Na svojo žalost so potem izvedeli, da glavna kontrola v Beogradu noče potrditi teh prevedb, ter da noče izvesti v polnem obsegu dopolnilnega zakona z dne 23. julija 1919, na podlagi katerega so bile ustavljene te prevedbe. Dočim je bila po zakonu z dne 23. julija 1919 določena s 32 službenimi leti polna plača, smatra glavna kontrola, da je pri učiteljskih kronskih upokojencih dosežena polna plača šele s 40 službenimi leti in to na podlagi bivših avstrijskih predpisov. Po daljši dobi je veliki župan preklical prve prevedbe na dinarsko pokojnino ter izdal nove prevedbe v smislu navodil glavne kontrole v Beogradu. Iz novih dekretov pa so nekateri upokojenci razvideli, da so jim znizali leto pokojnino, česar si niso mogli pravi tolmačiti. Ravno tako niso vedeli, da nekaterim preti s tem znizanjem letne pokojnine še druga mnogo večja škoda. Na to nevarnost so bili opozorjeni kronski upokojenci šele po slučaju upokojenega nadučitelja Ivana Lokarja, kateremu so za mesec marec l. l. odrgali od pokojnine nad 700 Din. Ker so mu znizali pri prosvetnem oddelku pokojnino mesečno za 240 Din, pričakoval je, da prejme na razliki obeh pokojnin od 1. avgusta 1927 nad 5000 Din, sedaj jo pa prejel mesto poviška znizanje prejemkov. Pri finančnem ravnateljstvu so ga poučili, da so mu morali pri novi določiti draginjski doklad meriti doklado po kategoriji B, ker so mu odvzeli z znizanjem letne pokojnine pod 5000 Din polno plačo položaja. Ker pa ne dobiva več 5000 Din oziroma 5000 K pa so mu morali znizati tudi v tej kategoriji za eno stopinjo doklade — torej so mu morali znizati od 1. avgusta 1927 draginjsko doklado mesečno za 400 Din. S tem se mu je torej znizala od 1. avgusta 1927 njegova pokojnina mesečno za 160 Din in mesto pričakovane razlike nad 5000 Din mora vrniti nad 3000 Din.

Večkrat čitamo, da je došel ukaz, da državni službenici niso dolžni vrniti državni prejemkov, ki so jih prejeli na podlagi naknadno razveljavljenih ukazov. Pri naredbi o prevedbi kronskih upokojencev na dinarsko pokojnino, pa manjka končni dodatek:

»S to naredbo ne more biti noben prikrajšan v svojih prejemkih.«

Ista nevarnost preti učiteljskim kronskim upokojencem, katerim so v pokojnino vsteli le 35—39 let. Med temi so tudi učitelji, ki so službovali 40 let ali celo 41 let, a jim niso vsteli vseh službenih let v pokojnino. Po starih avstrijskih zakonih niso pripoznali vseh službenih let v pokojnino, temveč samo čas po drugem izpitu. Ker so tem v upokojenem dekretu priznali le 38 let oziroma 39 let so jim v drugem prevedbenem dekretu pripoznali le 4800 Din ali 4900 Din letne pokojnine in čaka jih ista usoda, ki je zadela nadučitelja Ivana Lokarja.

Kaj storiti, da se ti ubranijo te neznosljive škode? Nadučitelj Ivan Lokar se je takoj pritožil na državni svet. Ravno isto naj storijo vsi upokojenci, katerim so odvzeli z drugo prevedbo pravico na polno plačo položaja ter jim znizali pokojnino. Ker se ne morejo pritožiti več na podlagi prevedbenega dekreta, naj storijo to na podlagi obvestila, ki ga dobijo od velikega župana glede izvršitve te prevedbe. V pritožbi naj poudarjajo, da so prejeli na podlagi Uredbe štev. 361 z dne 14. februarja 1919 polno plačo položaja ter da so jim ta pravica ne more odvzeti.

Kako čudno razmerje je nastalo med kronskimi upokojenci po naredbi o prevedbi kronskih upokojencev na dinarsko pokojnino, razvidimo posebno kako so lepo napredovali upokojenci, ki na podlagi Uredbe štev. 361 z dne 14. februarja 1919 niso imeli 3000 K letne pokojnine, a so jim v drugi prevedbi pripoznali nad 3000 Din letne pokojnine. Razven napredka v mesečni pokojnini dobijo zvišanje draginjske doklade mesečno za 200 Din (na deželi 100 Din) in na razliki obeh pokojnin smejo pričakovati v najboljšem slučaju nad 8000 Din.

Pri učiteljskih starupokojencih z 20 službenimi leti zvišanje draginjske doklade mesečno za 200 Din (na deželi 100 Din) in skupno zvišanje pokojnine mesečno nad 450 Din, pri učiteljskih upokojencih s 40 in 41 leti, katerim so pa priznali v pokojnino le 38 oziroma 39 let, pa mesečno zvišanje draginjske doklade v znesku 400 Din — torej tudi izdatno znizanje skupne pokojnine.

Pokojnina učitelja upokojenca z 20 službenimi leti bo torej skoraj enaka pokojnini učitelja upokojenca s 40 oziroma z 41 leti. Ako bo pa prejemal le eno rodbinsko doklado, zadnji pa nobene, bo pa njegova pokojnina celo višja od starejšega tovariša.